

Man kan godt klippe får med brodersaks

af William Mortensen, Lodbjergvej 54, Ørum, 7755 Bedsted.

”Får! Ja vil du vide noget om får, så skal du til Agger, for der havde de æ kletfoer.”

Sådan sagde de alle sammen, og så cyklede jeg til Agger. Det var også godt nok - med kaffe og cigarer. Men får? Hvor var fårene? Jeg ikke så meget som fandt skyggen af en tot ”to”.

Men som de kunne fortælle om, hvordan det var, Aggerboerne. Bevar mig godt og vel. Nostalgien lå som en tæt tåge fra stuerne og langt ud på Agger Tange. Ikke sådan at forstå, at vi holdt os til emnet. Nej, vi røg snart ud ad en tangent og snart ud ad en anden. For sådan var det også med Agger, før det hele gik af lave. Det hang jo sammen alt det hele, og så kan man ikke sidde her og pille fårene ud og lade dem stå alene. Immervæk må vi jo også huske på, at man bare havde får som et supplement til fiskeriet sådan til husbehov.

Og så kom afbrydelsen fra en mand sidst i fyrrerne: ”Jo, jeg kan godt huske fra mine drengedage, når jeg lå ude på Krik Vig og røgtede garn sammen med min far. Pludselig lød der et kolossalt jubelbrøl fra Agger stadion, som kom det fra tusinde struber. Da vidste vi, at enten Erik eller Nold havde scoret.”

I vor tid er der altså ingen får i Agger. Det nærmeste, man kommer, er at tidligere aggerbo Svend Heiselberg, som nu bor i Hovsør, sidste forår i et svagt øjeblik investerede i et par får for sådan at mindes en svunden tid, da det hele var knapt så kompliceret.

Hen på sommeren fik han besøg af familien hjemme fra Agger. Svigerinden Eva Jensen og svigerfaderen Peter Jensen gjorde sig kloge på, hvornår får bør klippes, hvis det skal være rettidigt. De fik ikke lov til at lade det blive ved snakken. Fåresaksen var sendt på museum. Når det er sådan fat, bruger man brodersaks. Det tog det meste af eftermiddagen. 83-årige Peter Jensen er den rigtige mand, når der skal snakkes får. Vi glemmer et øjeblik skipperen og redningsmanden Peter Jensen og koncentrerer os om fårehyrden Peter Jensen.

Han var nykonfirmeret, da han i 1921 fik ansvaret for hovedparten af Aggers 3-400 får. De måtte ikke gå på den matrikulerede jord nær byen, skønt det netop var det, de helst ville, da

græsningen her var bedst.

Det var derfor Peters opgave hver morgen ved tretiden at drive flokken forbi ”æ hwolm” ned til ”æ sønderend” af Agger Tange. Hyrdehund havde han ikke, men han brugte fløjte, når han skulle samle flokken, og kommer man godt i snak med Peter, bekender han, at han græd mange gange den sommer.

Midt på dagen blev der stunder til en lur eller to. I godt vejr tog han luren udendørs i klitterne, men i regn og rusk lagde han sig ind i den hytte, han havde overtaget efter sin forgænger, bygget ind i klitbakkerne af strandingstømmer, tørv, tang og marehalm. Denne mellemting mellem et hus, et skur, en hule og en hytte lå ”sådan en to-tre kilometer sønden æ by ved æ bette kanal”.

Der var masser af græs på tangen, men Peter Jensen giver Vandbygningsvæsenet skylden for, at græsningen nu er totalt ødelagt. Dengang var det tider. De havde får alle sammen: Søren Thøgersen havde vel en 30 stykker, Poul Thøgersen 25-30, Niels Iversen vel omkring de 25, og så var der Jens Peter Christensen, Jens Grøn, Henry Christensen, Vilhelm Villadsen, Søren Thøger Sørensen og dem alle sammen. Ja, selv ”æ degn”, gamle Kirkegaard, havde får. Havde man ikke mange får, ja så havde man få. Et par stykker eller tre fire var meget almindeligt.

Nu nyder Peter sit otium på Blåbærvej i Agger. Kigger han ud ad køkkenvinduet, ser han barndomshjemmet, Aggers ældste hus, som man tvunget af havet har måttet flytte hele tre gange, siden det blev bygget første gang i 1749. Peter boede i det til 1925, men nu ejes det af en arkitekt fra Viborg. I fårestien er der lavet fint toilet med telefonbruser, forkromede vandhaner, og hvad der sådan hører sig til.

Eva Jensen kan berette, at faderen, sognekongen Søren Thøger Sørensen? hvert efterår leverede uld til Brugsforeningen i Agger beregnet på videresalg. Noget af ulden beholdt man dog og lod skrædder Nielsen fra Tåbel forarbejde den. Uldne underbukser med lodden vrang rynkede en ung pige ikke på næsen ad, for hun vidste jo ikke bedre. Kongegården, som Søren Thøger Sørensen ejede, har havet for

*Eva Jensen og svigerfaderen klipper
Svend Heiselbergs får*

længst ædt. Foruden fårene havde man på denne gård 4 heste, 6 køer, et par kalve, en so og 3-4 grise.

”Ja den haw, den haw.” Ude i havet ligger Vester Agger, Ålum, Nabe og hvad de ellers hedder de forliste landsbyer. De gamle kunne fortælle, at der var hele herregårde derude. På en af dem havde man 26 spand heste. Og Evas bedstemor vidste om synske folk, som kunne berette at ”den dag vil komme, da man skal komme til at fange torsk på Vestervig kirkegård”, lige som nu Peters far, Josef Mikkelsen Jensen, har fanget torsk på Agger gamle kirkegård. Når han skulle måle vanddybden med blyloddet, blev dette mærket af sammenstødet med gravstenene.

Noget, der undrede mig, var, at hverken Eva eller søsteren Linne nogensinde i deres barndom har spist fårekød. Forældrene spiste det med velbehag, men ikke døtrene. Engang bestod middagsmaden af gule ærter kogt på fårekød. Det smagte af ”to”, og så var de kurerede. Helt anderledes var det altså med Peter. Han spiste endog fårehovedet. Det gjorde Marius Olsen også. Det kunne tage Marius det meste af en søndag formiddag at pille alt det gode kød af sådan et hoved. Efter Peter Jensen blev en ældre mand, Niels Peter Bajonne, fårehyrde på Agger Tange. Om han rigtigt hed Bajonne, er der vist ingen, der ved, men man kaldte ham aldrig andet. Han boede sammen med ”Skjønanne”. Sådan er der så meget med navne!

I april samledes Aggers får på Kongegårdens gårdsplads, så Bajonne kunne genne dem sydpå. Forinden havde hver mand mærket sine får, så de

kunne være let genkendelige ved efterårstide. En anvendte rød påmalet rumpeplet. En anden lavede to klip i venstre øre, mens en tredje lavede tre klip i højre. N. C. N. stod der malet med store tjærede bogstaver på nogle fåreflanker, og ved sommerklipningen undlod en Aggerboer at klippe en tot uld væk bag højre øre på sine får, mens en anden levnedde en tot over haleroden på dem, der tilhørte ham.

Bajonne opholdt sig på Tangen hele sommeren. Hvad han levede af, er man usikker på, men han levede vel ved ”æ hustawl” (=kummerligt). Han skulle sørge for at holde sammen på flokken. En rigtig kikkert med hvad man kunne kalde fjernsyn, havde han ikke, men han havde på et eller andet tidspunkt fået en teaterkikkert forærende, og så gik han med den i en rem om nakken. Den gav ham en vis status.

En af de vigtigste opgaver, han havde, var at skaffe fersk drikkevand til fårene. Han gravede vandingshuller i sandet, hvor han fandt det bedst. Selv sparede han på vandet, mens han var på Tangen. Ja, man mente egentlig slet ikke, at han blev vasket, før han ved novembertide vendte tilbage til Agger by. Da vaskede man også fårene. Der gik mange pund grøn sæbe og soda til sådan en flok. For Aggers børn var det en travl dag. De skulle bløde ”lårknevler” op og pille dem af. Eva og Linnes ”gammelmuer”, Johanne Josefsen, fra Lyngby ville selv tage sig af ”knevlernerne”. Hun håndplukkede dem direkte og brugte dem sammen med tørret komøg til at fyre med i komfuret.

Under udsorteringen ved hjemkomsten havde bette Bajonne det ikke let. Lammene brægede, ja ”skrævede” hjerteskræende i et kæmpekor, når de blev taget fra deres mødre og læsset på opkøbernes vogne. Men hvem ejede nu de fede lam og hvem de magre? Aggerboerne kom i tvivl, og så blev Bajonne spurgt, men han var stresset den dag og kunne hverken sanse eller samle om tjæreklatrudimenter og lammeuldstotter, som nok var lange en gang og stadig var det, men det var resten af ulden også.

Hyren som fårehyrde blev i 1932 overgivet til Poul Iversen. Det var små tider, så de 250 kr., han som 15-årig fik for at passe 250 får, lusede godt, men man skal lade være med at misunde ham, for han nåede at slide bunden ud af to par træsko den sommer.

For Poul Iversen, som nu er 73 år, står sommeren tilbage som et kært minde med mange

Agger 1915

naturoplevelser. Helt rosenrødt var det dog ikke alt det hele. For eksempel mindes han, hvor irriterende det var at blive vækket af middagssøvnen af en af de mange lækatter, der evigt og altid skraslede i den primitive byttes marehalmisolation.

En bestemt sommermorgen ville Poul Iversen da også helst have været foruden. Det var den morgen, han fandt et lam druknet i et af vandingshullerne. Det var en tung vej, han gik, da han vandrede ud til lammets ejer for at fortælle, hvad der var sket.

Poul Iversen fortæller, at Aggerboerne skaffede sig vinterfoder til fårene ved at bjerge hø på "æ hvolm", ved Flade sø og sådan rundt om ved Agger by. Nogle Aggerboere var endvidere gået i gang med at avle kålrabi ude ved "æ sønderhede".

En ældre dame fra Agger fortæller, at det var utænkeligt at sende bud efter dyrlæge, hvis et dyr var sygt. Man kurerede selv på det. Var det yveret, det var galt med, brugte man karbolvand, selv om stanken fra dette medikament var nok så slem. I øvrigt står mindet om den halvvilde fåreflok, som ved efterårstide samledes i Agger by, så tydeligt i hendes erindring, så hun sent vil glemme den. Endnu husker hun tydeligt smagen af bedstemoderens fårerullepølse. Den var røget over åben ildsted.

I mange år var det Karl Bruun, man sendte

bud efter, enten man skulle slagte får eller gris. Det kostede i tredive kroner pr. gris, der skulle slagtes, men det var lidt billigere at få et får slagtet, for her slap Karl for at skulle stille med skoldekar. Karl medbragte altid tre knive, nogle stykker reb og en kødsav. Det var hans remedier.

For børnene var griseslagtning det helt store nummer, specielt hvis Karl opfordrede én til at holde ved grisens hale. Linne Jensen husker, at grisenes blære havde særlig interesse for husets yngste. Den blev tørret over komfuret, hvorefter der blev puttet et par majs-korn i den fra firmaet Back og Jepsen i Krik. Når blæren så blev pustet op, havde man en skrallebold, som man kunne have meget sjov af. Hvis drengene spillede fodbold med den, fæs luften dog hurtigt ud af den, hvorefter alt endte i skrig og skrål.

Efter anden verdenskrig mindskedes bestanden af får i Agger, men Christian Christensen holdt længe på dem. Han blev syg i 1956. På det tidspunkt havde han 80 får, som skulle sælges. Der blev solgt to lastbillæs til en mand på Djursland. De eneste dyr, familien beholdt, var et enkelt moderfår samt nogle få ungdyr.

Kilde: Sydthy Årbog 1991, side 51-54.